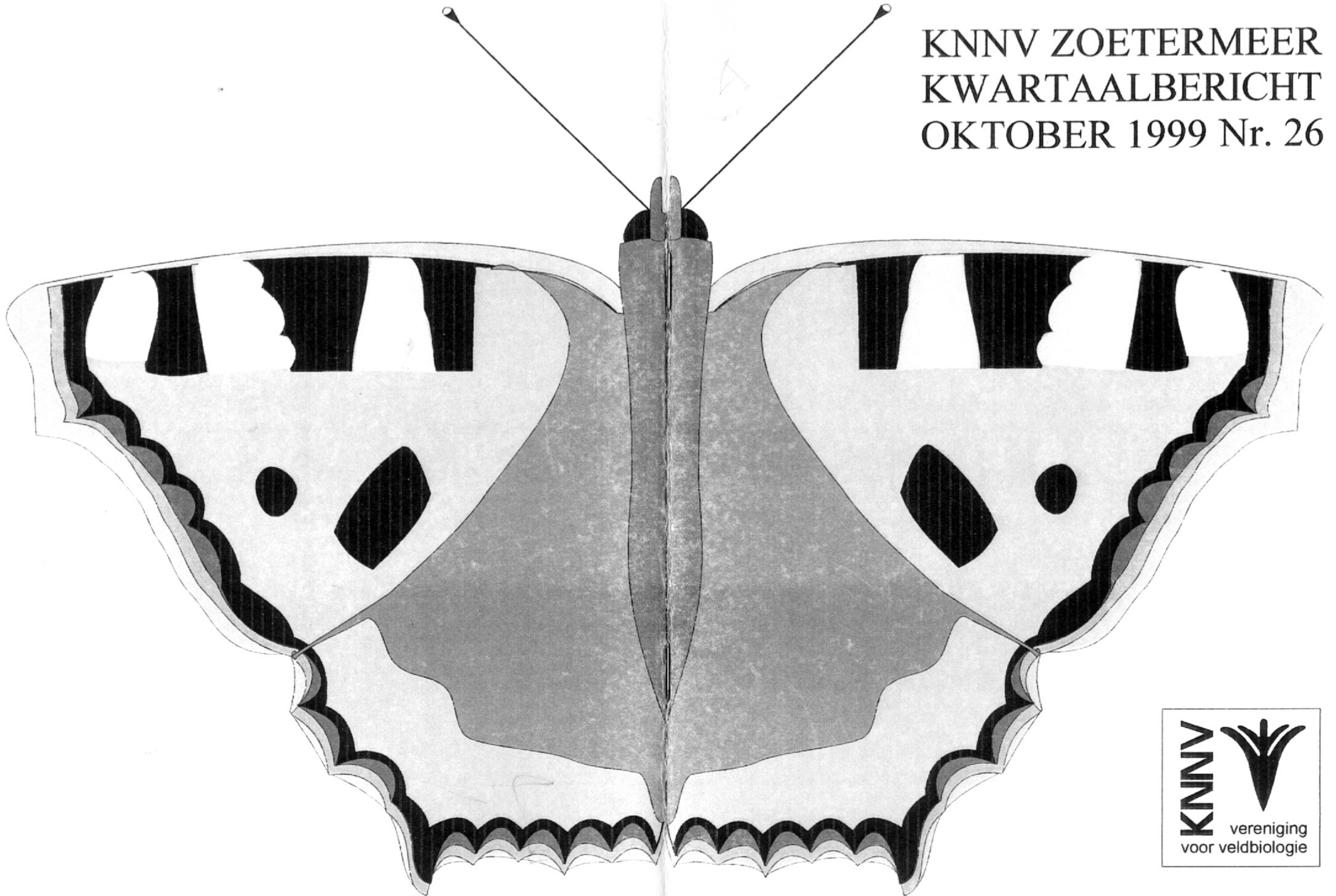


KNNV ZOETERMEER  
KWARTAALBERICHT  
OKTOBER 1999 Nr. 26



# KONINKLIJKE NEDERLANDSE NATUURHISTORISCHE VERENIGING KWARTAALBERICHT ZOETERMEER Nr.26 oktober 1999

## INHOUD

UIT DE VERENIGING	3
1 ACTIVITEITEN VAN KNNV AFDELING ZOETERMEER	3
2 BERICHTEN UIT DE PLANTENWERK GROEP	4
3 BIJENORCHIS	6
4 STEDELIJKE OF SPECIFIEKE AANDACHTSSOORTEN	6
5 EEN IMPRESSIE VAN EEN SUCCESVOLLE "24 UUR NATUUR"	11
6 FLORON-PLANTENINVENTARISATIE IN KM-HOK 30.57.43	12
7 FLORON-PLANTENINVENTARISATIE IN KM-HOK 30.57.45	13
8 INSECTENEXCURSIE IN MEERZICHT IN HET KADER VAN HET STADSNATUURPLAN	14
GEZIEN IN ZOETERMEER	16
9 VONDSTEN	16
10 VOLUCELLAVONDST	16
11 MEETPUNT STENIGE NATUUR OP 16-HOOG	17
BUITEN DE AFDELING	19
12 ECLIPSMANIA	19
13 ECLIPS OP DE GROND	20
14 ZOETERMEER KLEUREN, NIEUWS VAN HET STADSNATUURPLAN	21
15 BERICHTEN VAN HET PLATFORM GROEN	22
16 BERENKLAUW	25

DATA	27
17 KALENDER	27
18 REGISTER	31
19 NAMEN	33

# UIT DE VERENIGING

## 1 ACTIVITEITEN VAN KNNV AFDELING ZOETERMEER voor het vierde kwartaal 1999

- 1 Afsluiting van het floristisch seizoen '99 op woensdag 13 oktober.  
Moeilijk op naam te brengen (gedroogde) planten kunnen meegebracht worden.  
Bijzondere vondsten van dit jaar komen aan bod. De stand van zaken van het onderzoek naar de wilde flora in Zoetermeer wordt belicht en als alles dit keer mee zit zal Lodewijk de twee elektronische flora's demonstreren.  
Plaats: De Soete Aarde  
Aanvang: 20.00 uur
- 2 Paddestoelenexcursie in Meerzicht op zondag 24 oktober onder leiding van Peter van Wely.  
Verzamelen: Wijkcentrum Meerzicht  
Aanvang: 14.00 uur
- 3 Het natuurmonitoren in het Buytenpark wordt dit jaar afgesloten met een gezamenlijke activiteit op zaterdag 30 oktober in het Buytenpark.  
We gaan onder leiding van Winfried van Meerendonk naar wintergasten (vogels) kijken. Na afloop praten we nog even na onder het genot van een kop koffie met gebak.  
Verzamelen: de kraal (bij de picknickbank)  
Aanvang: 7.00 uur
- 4 Blad en levermossenavond op donderdag 11 november in de "Boshoek".  
Met behulp van dubbelprojectie nemen Bart Horvers en Chris Buter (schrijver en fotograaf van de onlangs uitgekomen KNNV-veldgids) u mee in de wonderre wereld van de blad- en levermossen.  
Plaats: KNNV-centrum de "Boshoek", Schiedam  
Aanvang: 20.30 uur (duur: 2 maal een uur)
- 5 Vogelexcursie naar de Starrevaartse plas op zaterdag 13 november onder leiding van les Voogd. De bedoeling is dat we per fiets gaan. Bij een hele slechte weersverwachting van te voren even les bellen (tel. 3213152).  
Verzamelen: De Soete Aarde  
Start: 9.00 uur (duur: hele ochtend)
- 6 Avond voor en door leden op woensdag 24 november.  
Iedereen die iets wil vertellen of laten zien van zijn of haar natuurbelevissen van het afgelopen jaar is uitgenodigd om dat op deze avond te doen.  
Misschien heb je schelpen verzameld en kan je er een paar meenemen of heb je gewandeld en iets bijzonders meegemaakt of heb je je hele vakantie wel fotograferend doorgebracht. Laat ons dan meegenieten.  
Om deze avond te doen slagen is het aan te raden om van te voren (in elk geval voor dinsdag 23 november a.s.) contact op te nemen met Els Prins, tel: 5931749.  
Plaats: De Soete Aarde  
Aanvang: 20.00 uur

7 De jaarlijkse landelijke variadag op zaterdag 18 december wordt georganiseerd door FLORON i.s.m. de Koninklijke Nederlandse Botanische Vereniging.

Ook dit jaar weer een aantal floristisch getinte lezingen en herbariummateriaal van bijzondere vondsten.

Plaats: Steenisgebouw, Einsteinweg 2, Leiden

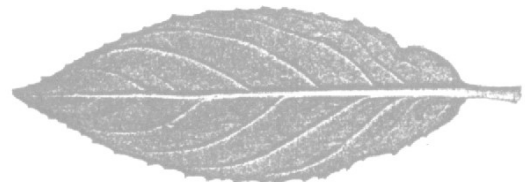
Aanvang: 10.00 uur

## 2 BERICHTEN UIT DE PLANTENWERK GROEP

### Tilly Kester

Opvallende vondsten gedurende de zomerperiode 1999:

- Adderwortel aan de waterkant van het Wilhelminapark, verscheidene vegetatieve planten met drie bloei-aren in de rietkraag, is waarschijnlijk al lang aanwezig maar nooit opgemerkt i.v.m het gazonbeheer aldaar.
- Grote boterbloem aan de waterkant van de Voorweg t.h.v. nr. 162, tussen twee grote pollen dotterbloemen; ziet er uit als aangeplant.
- Twee planten van de grote teunisbloem in Rokkeveen in de edelstenenbuurt op een parkeerplaats. Ook op de wal bij de gevangenis, daar ingezaaid?
- Reuzenzwenkgras, een bosplant met opvallend brede bladeren, bloeiend in het oude dorp zowel in het bosje achter de RK-kerk als in de tuin achter het "oude huis".
- Tengere rus, een nieuwe soort voor Zoetermeer stond op een half verhard terreintje naast de Quick-fit in de Dorpsstraat.
- Zilte greppelrus op het braakliggende zandige stuk grond waar men begonnen is met de sloop van de gebouwen aan de Vlamingstraat.
- Padderus in het plas-drasse deel van het braakliggende terrein van het zanddepot waar binnenkort de Noordhovense plas zal worden gegraven. Tijdens dezelfde ontdekkingstocht vonden we (Johan en ik) massaal goudzuring, tevens zulte en moerasandijvie.
- Bleke basterdwederik, een nog nu toe onopgemerkte basterdwederik in Zoetermeer, werd eerst door Johan in geschoffelde plantvakken in het Wilhelminapark en Driemanspolder aangetroffen en later in Meerzicht in de tuin van Eveline van de Berg. Afwijkend van de er sterk op lijkende beklierde basterdwederik zijn de bijna witte knoppen, de vorm van de bladvoet en de relatief lange bladstelen (0,5- 2.0 cm). Beide soorten hebben de afstaande klierharen en een knotsvormige stempel gemeen. Waarschijnlijk komt deze soort veel vaker voor dan we tot nu toe gedacht hebben. De fotocopye laat de karakteristieke bladvorm zien van de bleke basterdwederik.
- Slangekruid in Rokkeveen aan de rand van een halfverhard trapveld, verscheidene exemplaren.



- Echt bitterkruid, de tweede vindplaats in Zoetermeer aan de rand van het eerder genoemde halfverharde trapveld in Rokkeveen. (waar komt die halfverharding vandaan?)
- Heksenmelk, een vrij omvangrijke groep planten in de groenstrook naast de brandweer in Rokkeveen.
- Gladde ereprijs, slechts één plant in een voortuin in Rokkeveen, verder ook hier en daar op wijk tuincomplexen (zie hieronder).
- Akkerereprijs, een nieuwe ereprijssoort voor Zoetermeer met opvallend lichtgekleurde bloemen (wit met blauwe dooradering) het eerst ontdekt op een volkstuincomplexje in het dorp, daar algemeen voorkomend, later ook op bijna ieder ander wijk tuincomplex in Zoetermeer aangetroffen. Hebben we te maken met een volks/wijk tuinindicator? Vaak in de directe nabijheid van grote ereprijs, hier en daar ook vergezeld van de gladde ereprijs (met de kleine helblauwe bloempjes)
- Wilde cichorei in de bermen langs de Afrikaweg, vindplaats die ook vroeger al bekend was.
- Rapunzelklokje langs de stadsspoorlijn in het ballastbed vlak buiten station Centrum-West
- Grote windhalm, een soort van de wat armere bodems, op een braakliggend stukje (dorp, waar vroeger de bouwhof stond)
- Oeverstekelnoot, langs de spoorlijn richting Gouda, even buiten station Zoetermeer-Oost.
- Heggenrank, na het Buytenpark nu ook in het Westerpark gesignaleerd door Fred Reeder.
- Hertshoornweegbree, op een aantal nieuwe vindplaatsen. De eerste plek betreft een langerekte groeplaats tussen de klinkerverharding tegen autoboxen in het stadscentrum, een andere (grote) plek betreft de berm langs de A12 tussen het fietspad en de vangrails ter hoogte van het Vernedepark.
- Bleekgele droogbloem, meerdere exemplaren op een parkeerplaatsje van klinkerverharding in Driemanspolder aan de Willemstraat. Deze soort is nog maar één keer eerder gevonden op het dak van een parkeergarage in Meerzicht. Op dezelfde plek ook groepjes moerasdroogbloem- en wederom verschillende hertshoornweegbreeplanten!

# GEZOCHT

De Zoetermeerse plantenwerkgroep legt de laatste hand aan de "Flora van Zoetermeer"  
Wie doet er mee?

Coördinatie en informatie:

Tilly Kester  
tel: 079- 3412605

Wilde  
Stadspannen

### 3 BIJENORCHIS

Johan Vos

Al weer enige maanden geleden zijn in Zoetermeer bijenorchisplanten verhuisd. Een actie waar we zo min mogelijk publiciteit aan hebben gegeven. Het krantenberichtje hiernaast uit een Gouds huis-aan-huis blaadje bewijst dat maar weer eens overduidelijk.

Vandaar maar weer eens het advies aan alle plantenwerkgroepleden: "houdt de groeiplaatsen van zeldzame plantensoorten voor jezelf, vooral als deze commerciële waarde hebben"!

### Bijenorchis geplunderd

GOUDA - Vorige week is een groeiplaats van de zeer zeldzame bijenorchis geplunderd.

Sinds enkele jaren groeit deze bijzondere orchideeënsoort in de Goudse bermen. Door het natuurlijk groenbeheer kan deze plant tot ontwikkeling komen.

De dienst wijkbeheer van de gemeente Gouda en vele natuurliefhebbers zijn zeer teleurgesteld dat vele jaren van natuurlijk groenbeheer in zo'n korte tijd werd teniet gedaan. De plant zal de verhuizing hoogstwaarschijnlijk niet overleven.

### 4 STEDELIJKE OF SPECIFIEKE AANDACHTSSOORTEN

Johan Vos, tekeningen Marianne Ketting

Ook dit keer weer uw aandacht voor een viertal plantensoorten die in Zoetermeer typisch stedelijke standplaatsen bezetten. Het gaat om fijne kervel, akkerandoorn, tijmeprijs en akkerviooltje. De vijfde soort is het moeraszoutgras dat waarschijnlijk beschouwd moet worden als relict uit het verleden.

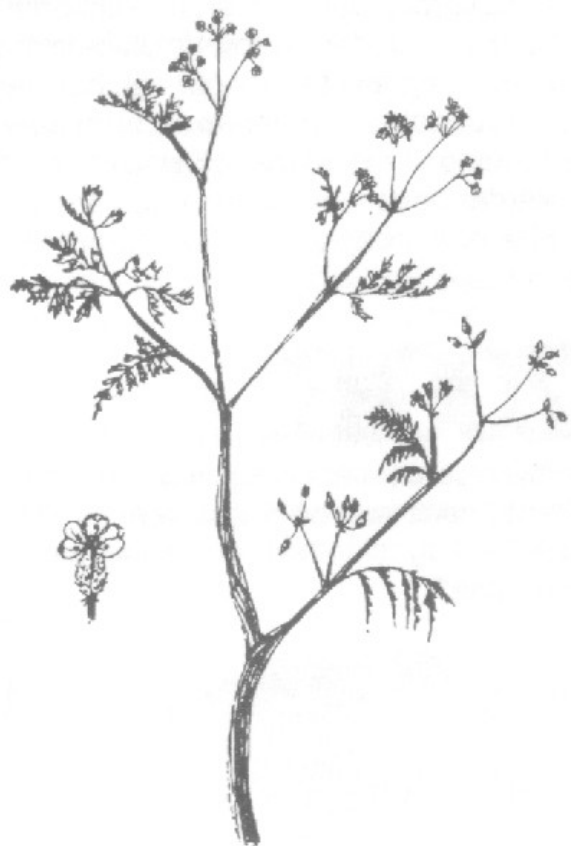
**Fijne kervel** (*Anthriscus caucalis*) is het tere, lichtgroene, éénjarige broertje van fluitenkruid dat ook wel bekend staat als Hollands kant.

De geslachtsnaam *Anthriscus* is afgeleid van *antherix* dat duidt op de holle stengels die soorten van dit geslacht bezitten.

De fijne kervel wijkt af van fluitenkruid doordat de fijn verdeelde bladeren van onderen zacht behaard zijn. De schermen staan tegenover de bladeren en de eivormige vruchten dragen gekromde stekels die ervoor zorgen dat de vruchten zich (net als klitten) gemakkelijk aan voorbijgangers hechten en zo verspreid worden.

De vruchten kiemen gewoonlijk al voor de winter en daardoor bloeien de planten al vroeg in de voorzomer van het erop volgende jaar.

Wat de verspreiding in Nederland betreft is deze soort algemeen voorkomend in de duinstreek van Holland en Zeeland.



tek. Marianne Ketting

Daar is de soort veelal te vinden aan de rand van duinstruweel onder vlier, duindoorn of meidoorn op stikstofrijke, enigszins humeuze plekken. Buiten de duinen komt fijne kervel slechts sporadisch voor.

In het binnenland komt de fijne kervel nogal eens op ruderaal plekje voor, maar dat voorkomen is dan bijna altijd onbestendig.

In stedelijke gebieden duikt deze soort ook nog wel eens op, zo zag ik haar dit jaar voor het eerst vrij massaal in een Haarlemse buitenwijk tegen verschillende tuinmuurtjes aan groeien. Deze stedelijke verschijningen zorgden ervoor dat de fijne kervel uiteindelijk ook op onze SA-lijst met stedelijke soorten terecht kwam, al had ik haar toch niet zo gauw in Zoetermeer verwacht.

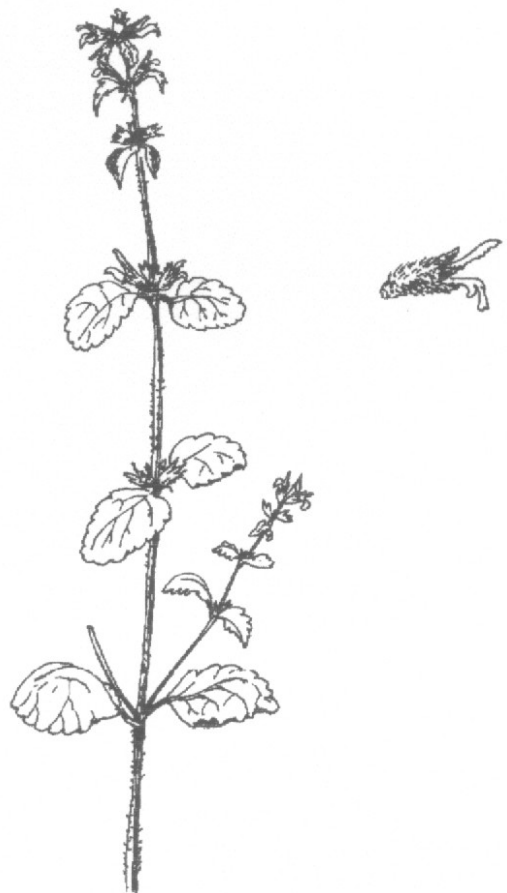
Maar wie schetste mijn verbazing toen ik dit jaar onder een ligusterhaag langs het cross-terreintje aan de van Leeuwenhoeklaan tientallen exemplaren van de soort aantrof. Toen enige tijd later dit jaar Lodewijk van Duuren tijdens één van de inventarisatie-avonden in het Buytenpark wat ugebloeide schermbloemige planten die hij niet direct herkende meebracht, brachten de vruchten met de karakteristieke gekromde stekels ons bij de fijne kervel. De tweede vindplaats in Zoetermeer dus. In het Buytenpark groeide de fijne kervel overigens aan de rand van een ruitpad dat van (duin?)zand gemaakt is.

Akkerandoorn (*Stachys arvensis*) is een kleine, vrij onopvallende, éénjarige plant die oppervlakkig gezien wel iets weg heeft van een paarse dovenetel. De zaden kiemen in de voorzomer en de bloeiende planten zijn vanaf hoogzomer tot in de herfst op onbegroeide, geroerde bodems te vinden.

De geslachtsnaam *Stachys* is afkomstig van het Griekse woord *stachus* dat aar betekent en betrekking heeft op de bloemen die bij dit geslacht in een soort aar gerangschikt staan. De soortnaam *arvensis* betekent in akkers groeiend.

De bladen zijn uitgerust met een hartvormige voet, zijn verder eirond van vorm en maximaal anderhalf keer zo lang als breed. De roze bloemkroon steekt maar nauwelijks buiten de kelk.

Akkerandoorn kwam oorspronkelijk voor in niet te zwaar bemeste, kalarme akkers op niet te zware gronden in allerlei teelten. Doordat dit (on)kruid zich laat in het seizoen ontwikkelt en niet massaal optreedt is de akkerandoorn voor de boer waarschijnlijk nooit zo'n lastige soort geweest.



tek. Marianne Ketting

Tegenwoordig echter is er binnen de agrarische bedrijfsvoering helemaal geen ruimte meer vertegenwoordigers uit de akkerflora waar ook deze akkerandoorn toe behoort.



Uiteindelijk heeft dat er toe geleid dat de soort enkele jaren geleden op de rode lijst van in hun voorkomen bedreigde soorten terecht is gekomen.

In moestuinen echter kunnen we haar nog wel eens vinden en dan in gezelschap van ook bij ons overbekende soorten als korrelganzevoet en stijve klaverzuring.

Akkerandoorn is gezien de kalkrijke zware Zoetermeerse kleibodem nu niet direct een soort die je hier direct verwacht.

Toch is deze redelijk zeldzame soort verschillende keren opgedoken in Zoetermeer.

De eerste keer was dat begin jaren negentig in enkele boomspiegels (dat zijn de kaalgehouden cirkels aan de boomvoet) in het van Tuylpark. Enkele jaren later doken tientallen planten van deze zeldzame soort op in Meerzicht in de Bergenbuurt in geschoffelde vakken met bodembedekkers. Weer later vonden we de akkerandoorn in Rokkeveen in de veentuinen in de elzenvakken die toen nog tweejaarlijks geschoffeld werden, dit om de daar aangeplante elzen aan te laten slaan. Daarna hebben we geen meldingen meer gekregen. Overigens is dit niet verwonderlijk als je je realiseert dat de hele ontwikkeling van zaad naar een volgroeide zaaddragende plant tussen twee schoffelbeurten moet kunnen plaatsvinden. Zou het voor goedopgeleide werkers in het groen nou niet mogelijk zijn om deze rode lijstsoort te leren herkennen en dan vervolgens bij het schoffelen te laten staan?

Tijmereprijs (*Veronica serpyllifolia*) is een overblijvende ereprijssoort uit de groep soorten waarvan de liggende stengels wortelen op de knopen en uitlopen in een eindstandige, opgerichte bloemtros. Het verschil tussen de schutblaadjes (blaadjes tussen de bloemen in de bloemtros) en de echte bladeren is bij deze soort minimaal.

Over de herkomst van de geslachtsnaam *Veronica* bestaan verschillende opvattingen. De naam zou afkomstig zijn van de heilige *Veronica*, volgens andere bronnen is de naam terug te voeren op "vera" en "unica" wat staat voor "enig ware" en dat slaat dan weer op de geneeskrachtige werking, andere beweren weer dat de naam *Veronica* is terug te voeren op Griekse woorden "phero" ik breng en "nike" wat zegen betekent.

Het meest waarschijnlijk echter lijkt de schrijffouthypothese.



tek. Marianne Ketting

Gewone ereprijs stond in oude kruidboeken (Dodonaeus) vermeld als *Betonica Pauli*. In het *Kreuterbuch* van H. Bock uit 1556 vindt men de oude benaming *Vetonica*. De soortnaam *serpyllifolia* is afkomstig van *serpens* wat kruipend betekent. Vgl. *serpent*=slang.

De oorsprong van de hollandse naam ereprijs is onduidelijk. In elk geval gold het als zinnebeeld van trouw en dapperheid. Het voorvoegsel *tijm* slaat op de ovale,

gaafrandige bladeren (als bij tijm), die deze ereprijssoort onderscheidt van bijna alle andere soorten van dit geslacht.

Tijmeprijs is een soort van open vochtige plekken (b.v. in grasvelden) op voedselrijke, verdichte grond. We vinden deze soort regelmatig in het gras, in de halfschaduw, aan de rand van of half onder struiken. Dit zijn overigens ook de groeiplaatsen van gewone brunel, een soort die in Zoetermeer veel algemener is.

Mede door de kruipende groeivorm en de onopvallende tros met kleine, bleek blauwige bloempjes wordt deze soort bij het inventariseren waarschijnlijk nog wel eens over het hoofd gezien. Daar komt nog bij dat tijmeprijs bijna altijd solitair voorkomt. In heel wat Zoetermeerse Km-hokken hebben we inmiddels haar aanwezigheid kunnen vaststellen maar het blijft goed zoeken.

**Akkerviooltje** (*Viola arvensis*) is een vrij klein, éénjarig viooltje dat vooral vroeger in akkers tussen allerlei gewassen voorkwam op niet te zware gronden.

Van de twaalf in Nederland inheemse viooltjessoorten behoort deze soort tot de groep van de meerkleurige viooltjes (met bebladerde stengels), hoewel de bloem in kleur slechts varieert van geelachtig wit tot donkergeel.

De latijnse geslachtsnaam *Viola* is een verkleinwoord van het Griekse ion, oorspronkelijk vion waarmee welriekende planten werden aangeduid.

Andere opvattingen zijn: *viola* is afkomstig van *via*=weg dat op de standplaats zou duiden of *viola* komt van *vir*=kracht dat op de krachtige geur slaat.

De soortnaam *arvensis* betekent in akkers groeiend.

Zoals zoveel akkerbewonende soorten produceert ook deze soort vaak meer dan één generatie per jaar.



tek. Marianne Ketting

Ondanks de toepassing van allerlei moderne onkruidbestrijdingsmiddelen in de akkerbouw kan akkerviooltje zich nog steeds redelijk handhaven op de standplaatsen waar het ooit haar naam aan ontleende.

Dit kan misschien voor een deel verklaard worden uit het feit dat akkerviooltjes zich in de regel zelf bestuiven zodat eenmaal verworven aanpassingen aan het groeien tussen bepaalde gewassen in relatief korte tijd overgedragen kunnen worden op vele nakomelingen.

Buiten de pleistocene gebieden is het voorkomen van dit viooltje vaak vrijwel beperkt tot spoorlijnen, emplacements en zandige wegbermen. Daarmee schaart ook deze van oorsprong akkerplant zich langzamerhand in de reeks soorten die voor haar voortbestaan de akker verwisselde voor het spoor.

Zoetermeer vormt wat dat betreft geen uitzondering. Voor akkerviooltjes dient de plantenvorser zich richting spoorbaan te begeven, waar het stenige schouwpadmilieu nog de meeste kans biedt haar te vinden. Dit jaar nog trof ik uitbundig bloeiende akkerviooltjes aan op het perron waar ik dagelijks op de trein stap, tot aan het moment waarop het "nethedssydrroom" bij de NS toesloeg en de gifspuit het perron weer keurig schoon spoot. Jammer!

**Moeraszoutgras** (*Triglochin palustris*) is een overblijvende plant met grasachtige bladeren waarvan de ongesteelde bloempjes in een ijle tros gerangschikt staan.

De zoutgrasfamilie bevat plantensoorten die met elkaar gemeen hebben dat ze in moerasachtige streken voorkomen niet te ver van de kust. De naam "zout" zou hierdoor verklaard kunnen worden. Het "gras" in zoutgras is echter misleidend omdat we hier niet te maken hebben met vertegenwoordigers van de grote grassenfamilie.

De latijnse soortnaam *palustris*, moerasbewonend duidt ook op de plaats van voorkomen. Moeraszoutgras is een grasachtige plantensoort die vaak over het hoofd wordt gezien en nog het meest schijnt op te vallen door de eigenaardige geur die de plant verspreidt na kneuzing. In de ecologische flora spreekt Eddy Weeda over een geur die doet denken aan wantsen.



tek. Marianne Ketting

Moeraszoutgras is een plant van grazige, onbeschaduwde, ook zomers natte groeiplaatsen. De voorkeur gaat daarbij uit naar veengrond, hoewel klei en zand niet gemeden worden. Moeraszoutgras kan relatief veel zout verdragen en komt in west-Nederland vooral voor in weilanden langs ingetrapte slootoevers.

Deze groeiplateiseisen bij elkaar opgeteld maakt haar voorkomen in een verstedelijkt gebied als Zoetermeer nu niet bepaald voor de hand liggend.

Toch is deze "stadsmijdende" soort een aantal keren langs de oude structuur van veenweteringen gesignaleerd. Of we hier te maken hebben met restanten uit Zoetermeers agrarisch verleden die tot op de dag van vandaag standhouden lijkt mij aannemelijk. In elk geval beschikken we over meldingen van langs de Leidse wallenwetering ter hoogte van het wijkpark, van het Noord-Aa gebied langs de wetering die het provinciaal fietspad begeleidt en vorig jaar van het Buytenpark (melding Adrie van Heerden). Vooral deze laatste melding is interessant omdat dat de eerste keer is dat moeraszoutgras in een nieuwgemaakte klei-oever optreedt.

Welliswaar wordt ook deze oever door de aldaar aanwezige grote grazers opengetrapt maar toch is deze spontane nieuwe vestiging opmerkelijk. Of het alom verkondigde

brakker worden van ons oppervlaktewater de concurrentiepositie van deze enigszins zouttollerante soort in de toekomst zal verbeteren valt voor alsnog niet te voorspellen.

## 5 EEN IMPRESSIE VAN EEN SUCCESVOLLE "24 UUR NATUUR"

georganiseerd door IVN en KNNV in het weekend van 4 en 5 juni j.l.

**Agnes van der Linden**

Al vele jaren bestaat er bij het IVN in Zoetermeer enige scepsis over het jaarlijkse "Op pad weekend" van het IVN, altijd in het eerste weekend van juni.

Ooit heeft een IVN'er geroepen dat het dat weekend altijd regent en dat heeft IVN-Zoetermeer tot dit jaar weerhouden van deelname. De uitdaging met de weergoden is meteen groots aangepakt met "24-uur natuur".

Vrijdag is rustig warmgelopen door twee enthousiaste wandelaars in de omgeving van Woerden.



Donkere wolken dreigden, maar tijdens de wandeling bleef het droog. Pas bij het wachten op de bus stortte de regen naar benede.

Die bui duurde wel enige tijd, waardoor de plantenexcursie van zaterdagochtend in de stromende regen werd afgelegd. Maar uiteraard zijn echte IVN'ers niet van suiker en bleken zes enthousiastelingen inderdaad niet te smelten.

Zaterdagochtend was het ondertussen droog geworden, ook de deelnemers van de ochtend en zij waren dan ook weer present! Een avondwandeling door het Buytenpark met zo'n vijftig deelnemers om te speuren naar schemer- en nachtdieren.

Het was nog wat aan de vroege kant maar uiteindelijk werden er volop vleermuizen gehoord en gezien. Ook de kikkers lieten zich horen in de daarvoor gemaakte paddenpoelen.

Een nachtje slapen en dan weer "vroeg" op pad voor een "vroeg"vogelwandeling door het Noord-Aa gebied. Ook nu weer een leuke groep met ruim dertig deelnemers..... en droog! Na deze wandeling had iedereen natuurlijk een reuze trek en er bleven dan ook achttien mensen voor de heerlijke brunch op het Geertje. Iedereen kon de terugtocht weer droog aanvangen.

Dit eerste experiment met de weergoden had een uitdagende start met veel nattigheid, maar kan uiteindelijk toch zeer geslaagd genoemd worden.

Durven we de uitdaging volgend jaar weer aan?

## 6 FLORON-PLANTENINVENTARISATIE IN KM-HOK 30.57.43

op zaterdag 26 juni j.l.

**Johan Vos**

Het was een prachtige zaterdagochtend. Om 10.00 uur vertrok een groepje floristen uit Zoetermeer aangevuld met drie leden van één van de Haagse plantenwerkgroepen over de Mandelabrug in de richting van het grote nu nog braakliggende terrein ten zuiden van de spoorlijn en A12. Helaas was Joop Mourik verhinderd met als gevolg dat we meer moeite hadden om de overal volop bloeiende grassen en schijngrassen op naam te brengen.

Het terrein overziend valt direct de ruimtelijke variatie op. Schrale, rijke, natte en droge plekken wisselen elkaar af. Helaas laten de piepkleine struikvormige houtige soorten en de viltige laag van slecht verterend strooisel zien dat hier jaarlijks een "klepelmaaier" de begroeiing te lijf gaat. Het gevolg van deze nivellerende ingreep is dat we hier weinig floristische hoogstandjes hoeven te verwachten. Vandaag geen bijenorchissen dus! De grote groeiplekken van verwilderde tuinplanten laten zien dat de plantjes die Zoetermeeders jaarlijks te veel kopen bij bedrijven als "Intratuin" en "Groenrijk" hier gedumpt worden. Zo troffen we grote plekken met voorjaarszonnebloem, beemdooievaarsbek (in witte en blauwe uitvoering) en een grote groep reusachtige *Macleya cordata* planten aan.

Toch vonden we hier nog een paar leuke soorten als hazenzegge, biezenknoppen (in jaren niet in Zoetermeer waargenomen) en een prachtige pol ruwe smele. Ook aan de noordkant van de Mandelabrug, waar binnenkort de hoogste kantoortoren van Zoetermeer verschijnt ligt nu nog een leuk braakliggend terreintje. Tilly dook hier meteen de sloot in en demonstreerde ons de net en/of slordig gemetselde baksteentjes van de oeverzegge, verder haalde ze verschillende kroossoorten inclusief puntkroos, schedefontijnkruid en stijve waterranonkel uit de sloot.

Daarna, het was inmiddels flink heet geworden, vonden we verkoeling in de bosstrook. Naast allerlei zaailingen van wel en niet geplante bomen en struiken was de spontane begroeiing van aalbes indrukwekkend. Voor de Haagse floristen was een grote populatie brede wespenorchis nog vrij bijzonder terwijl wij, Zoetermeeders daar al nauwelijks meer van opkijken.

Door de aangrenzende waterbuurt zijn we richting Brede water gelopen. Typische stadsplanten stonden er volop naar aanleiding waarvan de discussie wat je wel en niet zou moeten strepen weer eens in alle hevigheid losbarstte.

Ondanks alle pogingen van FLORON om wat deze materie betreft helderheid te verschaffen blijkt in de praktijk steeds weer dat iedereen z'n eigen regels hanteert. Onze laatste kijkplek was het talud van de Afrikaweg waar de gewone ossetong nog prachtig stond te bloeien. De lijst overziend blijkt dat ik gedurende de vier uur durende excursie ruim 150 soorten heb aangestreept, "meer dan wat er in mijn eigen hok te vinden is" merkte één van onze haagse gasten op.

## 7 FLORON-PLANTENINVENTARISATIE IN KM-HOK 30.57.45

op zaterdag 21 augustus j.l.

**Johan Vos**



Dreigende luchten op die bewuste zaterdag, ondanks de redelijk goede weersvoorspelling. Floristen uit Den Haag, Delft en Zoetermeer, onder aanvoering van Joop Mourik trokken, nadat ze zich eerst gebogen hadden over een reeks door Tilly meegebrachte (gedroogde) planten het dorp in. Bij die meegebrachte soorten zat meteen al een leuke verrassing, de grote windhalm, een soort die in een ver verleden ooit was opgegeven maar daarna eigenlijk nooit meer met zekerheid voor Zoetermeer is vastgesteld.

In de bermen van het fietspad langs de A12 was de heggewikke nog prachtig te zien, ook werd er weer een bolletjesraketplant ontdekt vlak naast het fietspad. Langs het nieuw aangelegde voet/fietspad aan de Rokkeveense kant van de spoorlijn ontdekten we de oeverstekelnoot, een soort die nog maar twee keer eerder in Zoetermeer is gezien. Op de gevangeniswal viel naast een flink aantal tuinplanten zoals damastbloem (wie heeft daar planten uitgezaaid?), de grote teunisbloem op die daar midden op de dag prachtig stond te bloeien. Op het "verwaarloosd" volkstuincomplex naast Nutricia vonden we naast de akkerereprijs(!) veel grote ereprijs en rood guichelheil, typische kale grondplanten voor Zoetermeer.

In het aanliggende stukje dorp (zuidelijk van de Karel Doormanlaan) vonden we bekende indicatieve soorten voor dit biotooptype waaronder gehoornde en stijve klaverzuring, gele helmbloem en akkerklokje. De oever langs de Jan Steenlaan leverde, naast het bekende assortiment oeverplanten inclusief zwart tandzaad de volgende vier wilgensoorten op: katwilg, schietwilg, grauwe wilg en boswilg.

Uit het water viste Tilly steeds weer de bekende kroossoorten: klein, bult, punt en veelwortelig kroos op soms aangevuld met gedoorn d hoornblad en smalle waterpest. Inmiddels was het bijna half twee geworden (het weer geheel opgeklaard) en besloten we terug te wandelen richting station Zoetermeer-Oost. De door Joop bijgehouden streeplijst telde inmiddels 165 soorten. Op het station zelf hebben Mathijs, Joop en ik we nog even gezocht naar de gestreepte leeuwenbek, een specialiteit voor deze plek die we inderdaad hier en daar in kleine groepjes aantreffen. Van de gele composiet die net buiten ons gezichtsbereik zo uitbundig stond te bloeien hebben we sterk de indruk dat we ook hier met de kleine leeuwetand te maken hebben. Om op deze groeiplaats echter materiaal te verzamelen is te riskant vanwege de regelmatig voorbij stormende intercity's, bovendien is het verboden terrein.

Ook dit keer bleek weer dat een geconcentreerde plantenzoektocht in de stad altijd loont. Minimaal levert zo'n tocht nieuwe vindplaatsen van al eerder waargenomen (zeldzame) soorten op en bovendien komen we ook ieder jaar (tot op heden) voor Zoetermeer nieuwe soorten tegen. Dit alles leidt tot een groter inzicht in de indentiteit van de stedelijke flora in het algemeen en die van Zoetermeer in het bijzonder. Steeds weer blijkt hoeveel tijd en inspanning dit kost.

Iedereen bedankt voor haar of zijn bijdrage hieraan!

## 8 INSECTENEXCURSIE IN MEERZICHT IN HET KADER VAN HET STADSNATUURPLAN

Op zondag 22 augustus o.l.v. Peter van Wely.

**Tilly Kester**



Na een week met buien troffen we het die middag goed met zacht nazomerweer met een zonnetje en weinig wind. Ideaal voor insecten en die hebben we dan ook volop gezien. Het doel van deze middag was om te laten zien dat goed (natuurvriendelijk) beheer, zowel in het openbaar groen als in particuliere tuinen veel insecten aantrekt.

De opkomst was groot, in eerste instantie 20 en later 17 mensen. Naast veel bekende gezichten (van eerdere excursies dit jaar) waren er deze keer ook weer nieuwe mensen.

De route liep van het wijkcentrum door de woonwijk naar de groene long en vervolgens door de bebouwing weer naar het wijkcentrum terug.

Op diverse plaatsen kwamen we grote pollen late guldenroede tegen.

Deze zaten vol met insecten waaronder zweefvliegen, solitaire bijen en honingbijen.

De blinde bij is een zweefvlieg die zo wordt genoemd omdat hij niet steekt.

Op weg naar de groene long kwamen we langs een voortuin met een grote vlinderstruik die nog volop stond te bloeien. We telden er circa 10 vlinders op. Behalve atalanta's zagen we ook een kleine vos, een gehakkelde aurelia en een aardhommelkoningin.

Ook de hemelsleutel is als najaarsbloeiers een prima nectarbron voor insecten.

Bij de groene long aangekomen vlogen de witjes (klein koolwitje en klein geaderd witje) af en aan. Zij gebruiken gekweekte koolsoorten en kruisbloemigen als waardplant.

Er bloeiden in de groene long nog talrijke wilde planten waar insecten op afkomen zoals rode klaver, gewone berenklauw, heelblaadjes, koninginnekruid en harig wilgenroosje.

Op het koninginnekruid vlogen aasvliegen (groene vliegen).

Op de landvorm van de veenwortel zaten volop duizendknoophaantjes, dit zijn groene kevertjes. Ondanks het feit dat de vrouwtjes erg dik van de eitjes waren bleven de haantjes toch paren.

Peter vertelde dat er soms wel 5 mannetjes als een torenflatje op een vrouwtje zitten.

De ridderzuring zat vol kleine gaatjes die veroorzaakt worden door zuringhaantjes.

De (zwarte) larven van dit beestje skeletteren het blad.

De eitjes (gele coconnetjes) waren ook te zien.

Grote brandnetels zijn als waardplant belangrijk voor kleine vos, dagpauwoog, atalanta, gehakkelde aurelia en landkaartje.

Langs het water stonden elzen. De elzenhaantjes (glanzend, blauwzwarte kevertjes) vreten gaatjes in het blad terwijl de (zwarte) larven het elzenblad skeletteren.

In een opgerold blad zat de larve van een bladroller.

Peter legde het verschil uit tussen de juffers en libellen.

Juffers zijn "kleine libellen" die hun vleugels in ruststand langs het lichaam recht naar achteren houden en er een 1-jarige levenscyclus op na houden. Libellen zoals de kleine glazenmaker zijn groter en hebben een 2 á 3 jarige cyclus en rusten met de vleugels uitgespreid.

We zagen een houtpantserjuffer en een klein exemplaar van een vrouwtjes lantaarntje.

Op het braakliggende terreintje (bij Beveland) vloog een afgevlagen icarusblauwtje (grijsachtig van kleur) die verschillende klavers als waardplant kan gebruiken.

Op de terugweg zaten op een mooi uitgegroeide struikklimop 3 boomblauwtjes.

Struikklimop bloeit in het najaar en is de waardplant van het boomblauwtje.

Het is ook een geliefde plant voor bijen, wespen en zweefvliegen.



In deze struik zat ook een struiksprinkhaan, een groene sprinkhaan met hele lange voelsprietten.

Op een grasveldje met ca 4 bomen met oranje bessen (Sorbus Thuringiensis Fastigiata, is een hybride van een meelbes en een lijsterbes) zagen we ca 5 kleine glazenmakers (paardenbijter) hoog in de lucht vliegen.

Het zijn de roofvogels onder de insecten die allerlei insecten opruimen.

Dankzij het zachte weer hebben we in 2 uur tijd heel wat insecten kunnen zien.

Peter, bedankt voor je enthousiasme.

## GEZIEN IN ZOETERMEER

### 9 VONDSTEN

#### **Rectificatie (Taeke de Jong)**

In het vorige kwartaalblad heb ik bij de spotvogelwaarneming van Peter van Wely vermeld: 'Dit was in Nederland nog maar één keer eerder gedocumenteerd ...' dit moest zijn: 'Dit was in Zuid-Holland nog maar één keer eerder gedocumenteerd ...'

#### **Johan Vos**

1 juli: echtpaar sperwer met jongen in een grote wilg in het prielenbos.

14 juli: een boomkikker in een achtertuin in Rokkeveen, Bergkristal nr. 22

25 augustus: een gehakelde aurelia op de wijktuin aan de Delftse wallen op één van de vele daar aanwezige Verbena bonariensisplanten. Deze soort staat op de tweede plaats van de top tien van meest aantrekkelijke vlinderplanten. En terecht, zoals ik nu ook zelf heb kunnen waarnemen. Naast deze gehakelde aurelia vlogen er verschillende kleine vossen en een hele wolk klein geaderd witje!

Gedurende de zwoele avonden van begin september viel het tsirpen van vele (grote groene sabel)sprinkhanen op, zelfs tot middenin de wijken. Ik heb voor het eerst van mijn leven als stedelijk ecoloog bewoners aan de lijn gehad die mij vragen over dit fenomeen stelden! Natuur naast de deur aan het werk.

16 september: tientallen icarusblauwtjes in het Buytenpark op de (witte) honingklaver.

26 september: tientallen rupsen van een witje op een grote zandkoolplant.

### 10 VOLUCELLAVONDST

#### **Ellen Ali Cohen**

Op een windstille dag met een lauwwarm zonnetje door de grijzige bewolking heen, verscheen er op dinsdag 31 augustus om een uur of drie 's middags een Volucella zonaria. in de tuin aan de Marsmanhove in Zoetermeer.

Het insect voelde zich bespied en vloog enigszins onrustig van de anemonen naar de gulden roede en terug, onderweg even ruikend aan de tuinbloemen. Het was duidelijk dat de uitgebloeide zomermargrietten in de pot niet aantrekkelijk genoeg waren, zo ook de Fuchsia's.

Toen maar weer terug naar de Anemonen, waar hij/zij zich rustig te goed deed aan de nectar. Vliegensvlug met de digitale macro-lens er bovenop, wat dit aardige plaatje voor Peter van Wely opleverde. Het was deze zomer de tweede keer dat een Zonnaria V. in onze tuin door ons is waargenomen.



maandag 23 augustus



dinsdag 31 augustus

Daarna hebben we hem nog eenmaal in de week voor 11 september zien zoeken en fourageren op de potplanten in onze tuin. De Anemonen waren toen reeds uitgebloeid.

## 11 MEETPUNT STENIGE NATUUR OP 16-HOOG

### **Annemieke de Haas**

Sinds ik in Zoetermeer ben komen wonen, heeft Johan Vos er een extra punt om de vooruitgang van de stenig natuur te kunnen meten: mijn balkon op 16 hoog op het zuid-westen. Om de natuur op die hoogte te bevorderen, heeft hij mijn collega's ingefluisterd dat ze voor m'n verjaardag een vlinderstruik moesten kopen. Hij heeft daarbij vast een overrompeltechniek toegepast, want in maart ziet een budleija in een vuilnisbakzak er niet als een kadootje uit.



Maar de struik werkte wel inspirerend. Meteen stelden een aantal collega's een plan van aanpak op. Het kwam er op neer, dat ik eens in de veertien dagen geacht werd de vlinderstruik een etage hoger te plaatsen, totdat ik hem in ongeveer augustus op mijn eigen balkon kreeg. Zo konden de vlinders aan de hoogte wennen. We hebben ze maar niet verteld, dat sommige vlinders zelfs over de Pyreneeën vliegen.

Maar ook zonder gekke fratsen, heb ik twee maal een vlinder op mijn balkon gehad. Ergens in juni liep er ineens een rups op m'n mini-treurwilg. Blijkbaar was hij op een verkeerde waardplant afgezet, want enkele dagen later trof ik hem op z'n rug in de bloempot aan. Zo weet ik nog steeds niet wat voor vlinder haar eitje op 16 hoog heeft achtergelaten. In augustus wist een dagpauwoog de nectar in de vlinderstruik te vinden. Al fladderen deed hij ook nog de struik bij mijn buurvrouw aan. Later die dag kwam er weer een dagpauwoog, waarschijnlijk dezelfde. Daar bleef het bij. Voor mij wel zo rustig: door de aanwezigheid van zo'n fladderend insect ontwaakte bij een van mijn katten het jachtinstinct. Dat is op 16-hoog een ongezonde bezigheid, zeker als je prooi op bloemen buiten de reling is neergestreken.

Op deze hoogte heb ik ook goed zicht op vogels. Ik heb vele gierzwaluwen en huiszwaluwen afgelopen zomer zien rondscheren. De gierzwaluwen zijn een paar weken geleden naar Afrika vertrokken. De overige zwaluwen zullen dit weekend wel hun biezen pakken, nu Erwin Krol gisteravond buig herfstweer heeft aangekondigd. Na de film 'Natuur dichtbij' waren de verwachtingen van Johan hooggespannen. In mei vroeg hij elke week of er al een boomvalk op mijn balkon was neergestreken. Helaas<sup>1</sup>/<sub>4</sub>, maar afgelopen zondag had ik eindelijk de eerste boomvalk voorbij mijn raam te zien schieten. Op doortocht van Benthuizen naar Zoeterwoude. Net als die aalschover die soms in omgekeerde richting Zoetermeer passeert.

Op zestien hoog heb je een extra grote groen tuin aan je voeten. De oude slogan Zoetermeer stad tussen de parken' gaat voor mijn uitzicht wel op. Heel veel bomen, wuivende margrietten langs de Van Leeuwenhoeklaan en een groot speelveld voor konijnen in de achtertuin van IBM. Helaas schijnt deze populatie geregeld bijgewerkt te moeten worden, maar op hoogtijdagen tel ik er wel twintig.

Voor de cursus Herfst in de duinen van het IVN, kijk ik als ik door de stad fiets, naar zaden en bessen. Het valt me op dat er dit jaar enorm veel eikels aan de bomen zitten. Gelukkig, want dan heb ik niet het idee dat ik mensen onzin loop te vertellen, als ik zeg dat een eik in een zogenaamd mastjaar wel 90.000 eikels kan produceren. Dan krijg je direct weer de vraag of het nu een streng winter wordt, want iedereen vindt ze ook erg dik. Aan dat gezegde twijfel ik toch sterk. Afgelopen jaren heb ik steeds dikke eikels gevonden, maar die winters vallen bar tegen. Het nadeel van dit soort beweringen is dat je pas na afloop van de winter kan zeggen of het een strenge winter is geweest. En dan eikels opmeten is onbegonnen werk, want welke eikel is van dit jaar? Bovendien is hun omvang door vochtverlies vaak al wat gekrompen.

Over zaadverspreiding gesproken: wist u al dat de pony's in het Buytenpark een nieuw kapsel in hun staart hebben aangelegd? Met al die klittende zaden zien hun starten eruit als dreadlocks.

Ik stel mijn balkon nog een tijdje ter beschikking van Johans metingen. Want als al mijn medeflatbewoners hun balkon natuurvriendelijker zouden aankleden en meer openstonden voor natuurindrukken die je ook op grote hoogte kan op doen, dan creëer je op ongeveer 1 ha, even rekenen, 20 verdiepingen x 8 woningen x 10 m<sup>2</sup> nieuwe stenige natuur. Maar alle gekheid op een stokje, als we in dit land van natuur en open landschap willen blijven genieten, dan zullen we ons moeten realiseren dat de bouw van al die huizen met tuintjes enorm veel ruimte opsloopt. Misschien moeten we meer investeren in kwalitatief goede gestapelde woningbouw.

# BUITEN DE AFDELING

## 12 ECLIPSMANIA

Johan Vos



Wekenlang bevond Nederland zich in de ban van de aankomende zonsverduistering. Ongeveer twee miljard mensen in Europa en het Midden-Oosten maakten zich op voor de eclips en zetten alles in het werk om maar niets van het schouwspel te hoeven missen. Volgens voorzichtige schattingen zijn zo'n twee miljoen Nederlanders afgereisd naar streken waar de verduistering totaal zou zijn. Noordoost Frankrijk was daarbij blijkbaar een favoriete bestemming. Daar hebben dan ook duizenden Nederlanders tevergeefs geprobeerd een plek te vinden in een hotel of jeugherberg of op een camping.

Dit hele gebeuren riep bij mij associaties op met een andere "mania" die ik in de jaren '60 als puber heb mogen meemaken, "beatlemania". Ook die manie bracht grote groepen mensen in vervoering en op drift. De vraag was indertijd niet of je naar Amsterdam zou gaan om een glimp van die jongens op te vangen maar hoe je er, veelal zonder geld en vervoer zou kunnen komen. Van al die in de grachten springende, flauwvallende mensen hebben de Beatles waarschijnlijk weinig begrepen. Een vorm van collectieve verstandsverbijstering werd achteraf gezegd, waar we inmiddels niet meer zo gevoelig voor zijn, hoewel....., ik citeer uit een krant van woensdag 11 augustus j.l.

"de gekte lijkt totaal. We eten zonsverduisteringsbroodjes, dragen lasbrillen en leggen het werk massaal neer. Eclipsmania heeft Nederland in de greep. Ook al schuift de maan maar voor 95 procent voor de zon".

Om in die sfeer nuchter te blijven valt absoluut niet mee. Het "dit maak je maar één keer in je leven mee-gevoel" schreeuwt je van alle kanten toe. Dan toch maar een "lastminute-vakantie" naar de donkere zone geboekt? Het verantwoorde eclipsbrilletjes is inmiddels nergens meer te krijgen. Maar de tijd schrijdt voort en dan is het ineens toch nog plotseling zover, de eclipsdag is aangebroken. Uiteindelijk vind ik rust bij de gedachte dat het ook leuk is om te ervaren hoe Zoetermeerders deze wonderlijke dag beleven. 's Ochtends in de trein richting Zoetermeer was het uitermate rustig, maar ja het was uiteindelijk vakantietijd. Zware wolkenformaties en stukken blauw wisselen elkaar met de regelmaat van de klok af. Tijdens het inventariseren van de flora in het "Mandelabrughek" kom ik bijna niemand tegen, zo nu en dan kijk ik naar de zon waar nog niets bijzonders aan te zien is.

Waar zijn de Zoetermeeders eigenlijk? Misschien wel in het Buytenpark waar Rob (bomen overleven) Wiewel een viering met broodjes en sapjes ter gelegenheid van het eclipsfeest georganiseerd schijnt te hebben.

Inmiddels liep het tegen elf uur en er schoven dikke wolken voor de zon. Via het Westerpark, waar het inmiddels vrij donker (en fris) was geworden bereikte ik het Buytenpark. En ja hoor, van verre was al zichtbaar dat alle "bergtoppen" bevolkt werden door groepen eclipswatchers uitgerust met camera's, verrekijkers badlakens en eclipsbrillen. Maar wat was Rob's top? Mijn gevoel maakte me duidelijk dat dat de achterste moest zijn, die met de kunstwerkrestanten, de top die bij mij zowiezo associaties met stonehenge oproepen. Rob heette me van harte welkom en dankte me voor mijn komst. Het geheel had wel wat weg van een zondvloedachtig aankomend einde van de wereld waarbij groepjes aardbewoners naar de hoogste plekken waren gevlucht. Toch was de sfeer heel prettig en ontspannen. Om 3 minuten voor half twaalf bedekte een grote wolk de zon. Opvallend was dat het niet donkerder was, blijkbaar is 5 % zonlicht al voldoende om een schemertoestand te veroorzaken die iets weg heeft van vlak voor een onweersbui. Richting Den Haag was de brandende straatverlichting overal prachtig te zien. De grazers in het park trokken zich weinig aan van de schemertoestand en gingen onverstoord door met hun beheerswerk. Rob meldde dat de temperatuur inmiddels een halve graad was gedaald.

Toen de voor 95% bedekte zon weer tevoorschijn kwam heb ik door Rob's lenbril het gebeuren goed kunnen gadeslaan. Dat was dus het spektakel waar iedereen vantevoren zo zenuwachtig over was geweest, schoot het door me heen. Was dit op handen zijnde natuurverschijnsel dan misschien toch iets wat een sterke invloed uitoefent op de menselijke psyche? Of was al die zenuwachtigheid rechtsteeks het gevolg van het mediageweld tijdens de komkommertijd?

Hoe dan ook, uiteindelijk werd het voor mij, dankzij Rob's eclipsfeestje toch nog een bijzondere gebeurtenis!

## 13 ECLIPS OP DE GROND

**Taeke de Jong**

Het mooiste natuurkundeboek van ons taalgebied, 'De natuurkunde van het vrije veld' van Minnaert begint met een artikel over zonnebeeldjes op de grond via de camera obscura van boomkruinen. De kleine gaatjes in de bomen projecteren zonnebeeldjes op de grond. Ik zag de eclips dus dank zij Minnaert op de grond!



# 14 ZOETERMEER KLEUREN, NIEUWS VAN HET STADSNATUURPLAN

Eveline Kokx



## Publiciteit

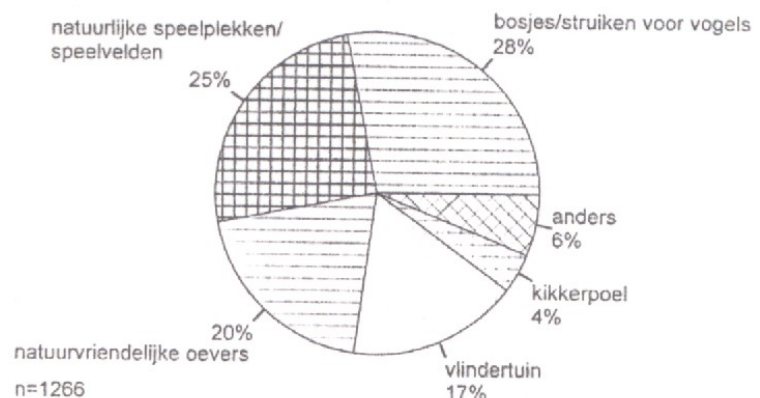
Op 5 mei zond de TROS het programma

Puur Natuur uit. Een van de onderwerpen die aan bod kwamen, was de natuur in Zoetermeer. Johan Vos vertelde op vakkundige wijze over het Zoetermeerse natuurbeleid en het Stadsnatuurplan. Uiteraard liet hij mooie stukjes Zoetermeer zien, zoals het Buytenpark en de Delftsewallenwetering. Ook Radio West heeft een reportage gewijd aan het Stadsnatuurplan. Verder is er geschreven over het Stadsnatuurplan in het vakblad Groen en in Natuurbehoud, het blad van de vereniging Natuurmonumenten.

## Omnibusenquête

In deze bewonersenquête werd een aantal vragen gesteld over het Stadsnatuurplan. Van de mensen die de enquête had ingevuld was 18 % op de hoogte van het bestaan van het plan. De meeste mensen noemden het Zoetermeer Magazine als informatiebron. (42 %) Meer dan driekwart van de respondenten is van mening dat nu al op een goede manier met de natuur in hun buurt wordt omgegaan.

In de enquête is een aantal mogelijkheden genoemd om meer natuur in de buurt te brengen, voor de resultaten zie het cirkeldiagram hiernaast. Driekwart van de respondenten met een tuin past trouwens al natuurvriendelijke maatregelen in de eigen tuin toe, zoals een haag in plaats van een schutting,



muurbegroeiing of halfverharding in plaats van een gesloten tegeloppervlak. Overigens was het leuk om te lezen dat er behoefte is aan een folder met informatie over natuurvriendelijk tuinieren. Deze is immers op de manifestatie "de Natuurvriendelijke tuin" in april uitgebracht en vindt inmiddels gretig aftrek.

## Natuurprojecten

Twee belangrijke "oeverprojecten" hebben inmiddels een inspraakronde doorlopen:

1. Herinrichting oevers van de Zwaardslootseweg tot de Hoekerkade tussen de sprinter en de ringsloot van de Meerpolder en
2. Aanleg natuurvriendelijke oevers langs het water van het Lange Land.

Stand van zaken Benthuiserplas:

Hier wordt geïnvesteerd in de kwaliteit van een Stergebied. Via een natuurlijk peilbeheer ('s winters hoog en 's zomers laag) in combinatie met een uitgekende inrichting (zo groot mogelijk oppervlak aan "platen" die 's zomers boven en 's winters onder water staan) wordt ingezet op het natuurtype "Natuur van de natte kale grond". Deze nazomer zullen de bewoners van de aanliggende wijk Noordhove op de hoogte gebracht worden van de plannen die dan vervolgens in de loop van volgend jaar zullen worden uitgevoerd.

De eerste fouragerende steltlopers (kluut) hopen we in 2001 te kunnen verwelkomen. Van alle natuurprojecten is het belangrijk om te weten of de ingrepen die in het gebied gedaan worden inderdaad meer en betere (soortenrijkere) natuur opleveren. Juist binnen een vereniging als de KNNV zijn er waarschijnlijk wel deskundige leden te vinden die in staat en bereid zijn om ook een steentje bij te dragen aan dit natuurmonitoren.

#### Prijsvraag

De sluitingstermijn (30 september) voor de in het kader van het SNP door de gemeente uitgeschreven prijsvraag "Denk mee, doe mee; Voor natuur in de buurt!" is inmiddels bereikt.

De beoordeling van de ingediende plannen wordt gedaan door een jury bestaande uit medewerkers van diverse afdelingen van de gemeente en mensen van natuur- en milieuorganisaties. We houden u op de hoogte.

## 15 BERICHTEN VAN HET PLATFORM GROEN

**Bob de lange**



Platform Groen is een samenwerkingsverband van Vogelwerkgroep Zoetermeer, Stichting Bomen Over Leven en de Zoetermeerse afdelingen van AVN, IVN, KNNV, WNF en Vereniging Milieudefensie

#### **Plan Wielewaal.**

Op zaterdag 3 juli j.l. was het eindelijk zover dat plan Wielewaal kon worden geopend. Een zaterdag in de vakantietijd lijkt een ideaal tijdstip om geen bezoekers te trekken, maar er was een prachtige opkomst van ca honderd mensen, waaronder burgemeester Van Leeuwen en gedeputeerde Heijkoop, die als spreker waren uitgenodigd. Namens Platform Groen hebben we een kort overzicht gegeven van de wijze waarop over een reeks van jaren de financiering is bijeen gesprokkeld. Verder is het belang van de ligging van Plan Wielewaal benadrukt als strategische schakel tussen twee grote provinciale groenprojecten, de Groen Blauwe Slinger en het Bentwoud.

Dank zij het prachtige zomerweer hebben vrijwel alle bezoekers deel genomen aan de excursie door het gebied, die in vier groepen werd gehouden.

Intussen is de rust in het gebied weergekeerd en kunnen de vogels het gebied verkennen.

Op 27 juli waren er vijf witgatjes, een dag later een kleine zilverreiger en twee wintertalingen. Een dodaars liet zich af en toe tussen twee duiken zien op 25 augustus.

Het waterpeil heeft flink gewisseld door lange droge perioden, afgewisseld door zware buien. Tijdens de hittegolf in juli hebben we geen gevallen van botulisme waargenomen, anders dan in de Starrevaartse plas, waar honderden vogels zijn omgekomen.

## **Buytenpark**

De Gemeente heeft geweigerd toestemming te geven voor het houden van een grote wedstrijd `mountain biking` (vroeger was dat terreinfietsen) in het Buytenpark, dit in overeenstemming met het advies van Platform Groen. We zijn van mening dat wedstrijd sport beperkt moet blijven tot de directe omgeving van Snowworld en waren niet zozeer beducht voor de directe schade door de fietsers, dan wel voor een groot publiek dat dwars door de vegetatie zou gaan lopen.

## **Buitengebied**

Er zit weinig schot in het nieuwe bestemmingsplan voor de Meerpolder. Hoewel de tweede versie aanzienlijk beter was dan de eerste, hadden we na zorgvuldige lezing vele pagina's commentaar. Intussen hebben we ook het commentaar van de Provincie ontvangen, dat nog uitgebreider was en op vele punten met onze meningen overeenstemde. Het lijkt erop dat de Gemeente het nog moeilijk zal hebben om binnen de looptijd van het Voorbereidingsbesluit een tekst van voldoende kwaliteit ter visie te leggen.

## **Chinees Themapark/ uitbreiding begraafplaats**

In afwachting van de Milieu Effect Rapportage heerst een serene stilte over de plannen voor het Chinees Themapark. Gesteund door de woorden van minister Pronk, die vindt dat de milieugroeperingen weer meer actie moeten voeren, denken wij dat het verschijnen van de MER het startpunt zal zijn om de discussie zo breed mogelijk op gang te brengen.

## **Kapverordening**

Na de discussies die we in ons vorig bericht uitvoerig hebben toegelicht, is de nieuwe kapverordening vast gesteld. Tenslotte is gekozen voor het ambtelijk voorstel, dat 1 maart als laatste datum stelt voor het grove werk, met een uitloop tot 15 maart voor alsnog noodzakelijk werk. Na 15 maart zullen de groene organisaties worden geraadpleegd alvorens vergunningen worden verleend. Voor het werk van de gemeente in het openbaar groen is dit misschien nog een bruikbare regeling, voor de burger die in zijn tuintje hout wil rooien lijkt het nogal onbegrijpelijk. Voor de groene organisaties, verenigd in Platform Groen, een eervolle nieuwe rol waar we niet op hebben gewacht en die buiten onze ambities valt.

## **Benthuizer plas**

Vijf jaar geleden is reeds intensief overleg gevoerd met de Gemeente over de inrichting van de Benthuizerplas.

In dit overleg is een lange stilte opgetreden volgens de Gemeente omdat er geen menskracht beschikbaar was om de plannen uit te werken. Destijds al heeft Platform Groen geadviseerd de plas een variërend waterpeil te geven zodat in voor- en najaar kale slikken ontstaan, die veel vogels aantrekken.

Dit jaar is een deel van de plas gedempt en verschenen advertenties voor het kopen van een flat in de plas, die niet voorkwamen op de tekeningen van 5 jaar geleden. Ook heeft de Gemeente nu duidelijk wel tijd om aan de plannen te werken en voelen we een zekere druk om op te schieten. Het Waterschap onderzoekt de mogelijkheden voor een variabel peil, waarbij de plas altijd de functie houdt van waterberging, zowel voor seizoensfluctuaties als voor calamiteiten bij extreme regenval.



Het bestemmingsplan van 1998 spreekt voor de Benthuizerplas van de functies waterhuishouding, natuurbouw en oeverrecreatie. Wij werken naar vermogen mee aan de planvoorbereiding, waarbij we de Vogelplas Starrevaart gebruiken als voorbeeld van goede inrichting, ook voor de recreanten. We zijn er nog niet van overtuigd dat bij de Gemeente de functie natuurbouw voldoende zwaarte heeft in relatie tot de oeverrecreatie. Overigens vormt de Benthuizerplas onderdeel van een groter complex, waarbij de Noordhovense plas een directe verbinding zal krijgen met de Noord Aa ( Zoetermeerse plas) en primair voor recreatie wordt ingericht, met in de N.W. hoek een gronddepot dat als een natuureilandje wordt ingericht. Dit sluit aan op de huidige toestand, waar het ondiepe water van het vroegere zanddepot voor vogels een goed gebied is geworden.

### **Rechtsvorm**

Platform Groen heeft sedert de oprichting gewerkt als een overkoepeling van de (intussen zeven) deelnemende verenigingen en stichtingen. De leden van Platform Groen zijn bestuurslid van de club die zij vertegenwoordigen en zijn als zodanig voldoende op de hoogte van de meningen in hun eigen kring. De voorzitter is onafhankelijk van ieder van de deelnemende clubs. We werken zonder statuten en reglementen en we proberen op basis van unanimiteit tot een standpunt te komen. Gewoonlijk lukt ons dat wonderwel en van `binnenuit` hebben we dan ook geen behoefte om een meer geregelde basis te organiseren. Ook in onze contacten met de Gemeente merken we niet veel van het feit dat we formeel gezien geen status hebben, zolang we standpunten brengen die inhoudelijk voldoende kwaliteit hebben.

We hebben echter wel geleerd dat in sommige situaties het ontbreken van rechtspersoonlijkheid zonder meer leidt tot uitsluiting van verdere discussie. Toen we bezwaar maakten tegen het verlenen van de kapvergunningen gaf de Bezwaarschriftencommissie ons de gelegenheid binnen veertien dagen te bewijzen dat wij handelden namens onze leden die krachtens hun statuten een belang hadden. Toen we echter uit naam van een van de leden een kort geding tegen de Gemeente begonnen over de vuilstort no. 2- in het Buytenpark, oordeelde de rechter dat betrokkene niet voldoende belang had en verloren we het geding.

We denken nu na over een vorm die ons voldoende rechtspersoonlijkheid zal geven om direct als partij te kunnen optreden. We denken aan de rechtsvorm van een stichting, omdat we een beperkt aantal leden willen hebben die bijdragen aan onze doelstellingen, waarbij leden dan verenigingen of stichtingen zijn.

### **Faunabeheer**

Sedert vele jaren is door de groene organisaties en later door Platform Groen aangedrongen op helderheid over het gemeentelijk faunabeleid. Nu de nieuwe Flora en Faunawet binnenkort van kracht zal zijn, is het noodzakelijk op dit punt tot een afgewogen standpunt te komen. Onder de nieuwe wet zal slechts een gering aantal soorten bejaagbaar zijn. Voor soorten die schade veroorzaken kan worden overgegaan tot regulatie van het aantal, maar slechts indien gebleken is dat op een andere wijze de schade niet is te verhinderen. In simpele termen zou dit betekenen dat schade door konijnen in tuinen die langs het Westerpark liggen, niet moet worden bestreden door afschot, omdat de schade eenvoudig met een goed hek is te voorkomen.

We weten dat het onderwerp leidt tot emotionele standpunten voor en tegen. Sommigen willen alle eksters uitroeien omdat zij `hun` lijsternestje in de tuin hebben geplunderd, anderen vinden dat de natuur zijn gang moet kunnen gaan en dat we tot het uiterste moeten wachten met ingrijpen. We krijgen de indruk dat de discussie zich vooral zal richten op vossen en eksters, twee soorten die traditioneel als deugniet bekend staan. Juist om te sterke emoties te verhinderen is aan de leden van Platform Groen gevraagd zich met hun achterban te beraden.

### **Bentwoud**

Platform Groen heeft twee vertegenwoordigers in de adviescommissies die door de Provincie zijn ingesteld voor de inrichting van het Bentwoud en de aangrenzende gebieden. Na jarenlange stagnatie, vooral als gevolg van verzet van de agrariërs in het gebied, is nu een aantal knopen doorgehakt en kan de planvorming weer verder gaan. In oktober zal de eerste boom worden geplant. Bij de talloze plannen en voorstellen die betrekking hebben op dit gebied, is de aanleg van de HSL wel een van de meest ingrijpende. Deze spoorlijn zal tussen Oosterheem en het Bentwoud lopen en nabij Benthuizen een stukje van het Bentwoud afsnijden...

## **16 BERENKLAUW**

### **Marit**

Een mevrouw uit de schilderklas, kwieke dame van even tachtig, liet foto's zien van vroeger. Haar tuin van toen, een park leek het wel, met fluwelen gazons en een imposante vijver. Zwierige massa's tulpen, narcissen, irissen, want haar vader "deed in bollen" en die hadden haar grote liefde. Het was een tuin die haar paste, elegant, gesoigneerd, gecultiveerd. En toen was daar ineens een verbazende foto. Zijzelf als jonge vrouw in sjeke japon onder torenhoge berenklaauw. Cultuurschokje. Voor mij hoorde de reuzenberenklaauw bij alternatievelingen uit de 70's. Dromers in franjegordijnen en geborduurde vestjes, die stoeptegels lichtten om recalcitrante planten te zaaien. Zo'n berenklaauw, dat was een beetje opstand. Oernatuur die de stad herovert, Rolling Stones versus Mieke Telkamp. Wat deed die rebel in de tuin van een dame? Zij vertelde hoe zorgzaam ze hem had opgekweekt uit zaad dat vrienden uit het buitenland haar hadden bezorgd. Hoe ze gewaakt had dat haar tuinman, die alles wat hij niet kende wegschoffelde, uit z'n buurt bleef. Hoe, toen hij eindelijk bloeide, stad en land uitliep om zich te vergapen. "Want" zei ze, "het was misschien wel de eerste reuzenberenklaauw van Nederland". Een noviteit, iets buitengewoons. Tja, nu vinden ze het onkruid. Waarop de klasgenoten losbarstten met bloedstollende verhalen over de ware aard van dat monster, over alle builen en blaren en levensgevaren die ooit een berenklaauw hen had aangedaan. Want waarachtig, tegenwoordig is iedereen allergisch voor de reuzenberenklaauw. Hij wordt zelfs officieel van hogerhand bestreden. Waar er een overeind blijft, lopen journalisten te hoop om schandaal te schrijven: Onkruid Bedreiging Voor Spelende Kinderen! En van kindertjes moet iedereen afblijven, dus zijn er al steden waar men vlammenwerpers inzet in de strijd. Dat begint aardig op rituele executie te lijken, met dat heilig vuur dat ook zo goed hielp tegen kettens en heksen. Nu dreigen er in de boze wereld wel meer gevaren voor buitenspelende kindjes. Chagrijnige honden die happen naar aaiende peuters. Enge mannen die rondhangen bij kinderspeelplaatsjes. Auto's die met grotewegsnelheid over woonerven scheuren.

Allemaal bedreigingen waar men binnen onze rechtsorde toch niet de vlammenwerper op richt.

Evengoed besloten de mevrouw van de foto en ikzelf dat wij de reus lekker mooi bleven vinden. Wat nou giftig, riepen we tegen de klas, driekwart van jullie tuinplanten is giftig en alles wat er in je vensterbank staat! Moet je maar niet zo aan die berenklaauwen staan rukken en slopen, vind je het gek dat ze terugbijten? En we vertelden over bijtjes en zweefvliegjes die d'r altijd op zaten en hoe vogels in de dorre stengels kwamen peuteren. Goed, ik mocht mijn berenklaauwen houden van de klas. Als ik ze maar bijtijds onthoofdde, zodat hun tuin er geen last van kreeg. "Ik heb geen tuin meer" zei de fotomevrouw spijtig.

Toch zit dat salonverleden van de berenklaauw me dwars. Wat ik aanzag voor natuur blijkt cultivé te zijn. Ik trap er steeds weer in. Zo kocht ik een vijverplantje, waternavel, klinkt geweldig, toch? Rond blaadje als een parasol op een steeltje. Het groeide rap de vijver in. De grotere bladeren kregen, niet zoals het hoorde volgens de flora, schulpjes. Vreemd. Toen kroosvlinderrupsen eraan gingen knagen tilde de plant haar blaadjes boven het water uit. Slim! Hoewel ik volop stekken uitdeelde was na twee maanden de vijver met een deken van schulpblad bedekt. Merels renden eroverheen om kikkervisjes te vangen. Alles dreigde eronder te verstikken. Dat had ook voordelen, want het hinderlijke eendenkroos verdween voorgoed. Uiteindelijk heb ik met de spitvork de hele deken opgeschept en op de compost gegooid. En wat lees ik nu in de krant: "De Surinaamse of Grote Waternavel begint de scheepvaart te bedreigen. Deze exotische woekeraar verstopt watergangen. Men vermoedt dat overtollige planten door vijverliefhebbers in het oppervlaktewater zijn geloosd. "Oeps"

Pijnlijk toch, dat ik me steeds weer laat inpakken door nepnatuur. Gelukkig heb ik daar nu een excuus voor. Omgevingspsychologe Agnes van den Berg heeft in haar proefschrift aangetoond dat natuurbeleving van Nederlanders afhangt van leeftijd, opleiding en inkomen. Ouderen, boeren en lager opgeleiden houden van net aangeharkte natuur, geknipt en geschoren, met gebaande paden en bankjes. Om oernatuur te waarderen, landschappen waaraan de mens nog niets verbeterd heeft, moet je hebben doorgeleerd. Ik ben dus als jongere oudere, uit boerenfamilie en met enkel middelbare school, aangewezen op halfom-natuur. En dat vind ik wel best, eigenlijk. Echt oerwoud met muskieten en bloedzuigers, dat overleef ik niet. Doe mij maar kneuternatuur. Het hooiland op de essen van Westerwolde. Slingerende zandweggetjes met oude eiken erlangs. Wielewalen in ons kampeerbos. Mooi zat. Maar het gaat deze zomervakantie wel problemen geven. Als ik met mijn typdiploma over gebaande karrensporen loop, waar blijft dan mijn academisch gevormde echtgenoot? Dat groene hobbelige middenstrookje, zou dat oer genoeg zijn voor een academicus?

# DATA

## 17 KALENDER schrijf in Uw agenda

Maand	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
<b>oktober 1999</b>					
ma/wo/vr/zat	10.00- 14.00	Demonstraties kaas of boter maken	stadsboerderij		De Balijhoeve
wo/zat/zon	14.00- 16.00	Ezel- en ponyrijden	De Balijhoeve		3620832
zondag 10	14.00- 16.00	Open Huis Egelopvang Zoetermeer ism Het Buitenbeest	Voorweg Egelopvang		Egelopvang 3423965
dinsdag 12	20.00	Lezing; De vormgeving van de tuin door mw F Scholma	hoofdbibliotheek		Groei en Bloei 3517624
woensdag 13	20.00	KNNV- plantenwerkgroep Afsluiting van dit seizoen	De Soete Aarde		KNNV 3412605
donderdag 14	20.00	Dialezing over vogels van India door J Koeckhoven	De Soete Aarde		Vogelwerk groep 3165270
vrijdag 15	20.00	Lezing: Dieren met een schelp door J Parmentier	De Soete Aarde		NVVM 3315681 tevorens aanmelden !
zaterdag 16	10.30- 12.00	Ruilbeurs	gemeentekwekerij		Groei en Bloei3517624
zaterdag 16	14.00- 16.00	Snoeien van fuchsia's	De Soete Aarde		NkvF 3414145
zondag 17	10.00- 16.00	Landelijke wedstrijden met schapendrijven en Bordercollies	stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
di t/m vr 19 t/m 22	14.00- 16.00	In het kader van Spelen met de natuur herfstdiertjes maken	stadsboerderij Het Buitenbeest		Het Buitenbeest 3520624
zaterdag 23	13.00	Strandexcursie olv A v Heerden met sleepnet	De Soete Aarde		IVN 015-3696164
zondag 24	13.00- 14.00	Rondleiding in de natuurtuin door natuurtuingidsen	Het Westpunt in het Westerpark		Natuurtuin- groep 3416896/ 3211593

zondag 24	14.00	Paddestoelenexcursie Wijkcentrum ikv Stadsnatuurplan in Meerzicht de wijk Meerzicht obv P van Wely			De Soete Aarde 3469012
woensdag 27	20.00	Workshop Pottenmannetje maken	De Soete Aarde	leden 25,- n- leden 35,-	Groei en Bloei 3517624
zaterdag 30	7.00!	Excursie wintergasten in Buytenpark ikv monitoringsproject olv W v Meerendonk	De Kraal		De Soete Aarde 3469012
zaterdag 30	8.00	Excursie Vogeltrek bij het Katwijkse strand	parkeerplaats WC Meerzicht		Vogelwerkgroep 3422026
zaterdag 30		Visexcursie in de Kwade Hoek			RAVON inl 079- 5931749

**november 1999**

ma/wo/vr/zat	10.00- 14.00	Demonstraties kaas of boter maken	stadsboerderij De Balijhoeve	De Balijhoeve
wo/zat/zon	14.00- 16.00	Ezel- en ponyrijden		3620832
donderdag 11	20.00	Lezing Het Bieslandse Bos	De Soete Aarde	Vogelwerkgroep 3426875
zaterdag 13	9.00	KNNV Vogelexcursie naar de Starrevaartse plas olv I Voogd	De Soete Aarde	KNNV 3213152
zaterdag 20	10.00- 12.00	Workshop; Beplanten van een winter hangingbasket	Gemeente- kwekerij	leden 30,- n-leden 40,- Groei en Bloei 3517624
woensdag 24	20.00	KNNV-ledenavond met vakantiebelevissen	De Soete Aarde	KNNV
donderdag 25	20.00	Dialezing over amfibien en reptielen in de Vogezen	De Soete Aarde	RAVON 5931749
zaterdag 27	8.00	Excursie Het Balijbos	stadsboerderij De Balijhoeve	Vogelwerk- groep 3426875

**december 1999**

ma/wo/vr/zat	10.00-14.00	Demonstraties kaas of boter maken	stadsboerderij		De Balijhoeve
wo/zat/zon	14.00-16.00	Ezel- en ponyrijden	De Balijhoeve		3620832
vrijdag 10	20.00	Lezing: door I Heertje over Elektronen-microscopie bij de karakterisering van voedingsmiddelen	De Soete Aarde		NVVM 3315681 tevoren aanmelden!
zondag 12	s morgens	IVN-excursie ism Vara Vroege Vogels nadere berichten via de media	Noord-Aa		IVN 3314480
woensdag 15	20.00	Schikken van kerststukjes	Wijkcentrum Meerzicht	leden 5,- n-leden 7,50	Groei en Bloei 3517624
zaterdag 18	8.00	Excursie Ganzen in de delta	parkeerplaats WC Meerzicht		Vogelwerkgroep 3425152
zondag 19	14.00	Kerstman op bezoek op Het Buitenbeest	stadsboerderij Het Buitenbeest		Het Buitenbeest 3520624
ma t/m vr 27 t/m 31 dec	10.30-16.00	Dagje stadsboerderij op Het Buitenbeest van te voren aanmelden!	stadsboerderij Het Buitenbeest	f 10,-	Het Buitenbeest 3520624
wo en do 29 en 30	14.00	In het kader van Spelen met de natuur nestkastjes timmeren op Het Buitenbeest	stadsboerderij Het Buitenbeest	f 3,50	Het Buitenbeest 3520624

Coördinatie door De Soete Aarde, centrum voor natuur en milieu.

Deze agenda komt 4x per jaar uit.

Opgave van excursies etc voor de maanden oktober, november en december voor 10 december 1999.

## 18 REGISTER

aalbes	12	gehakkelde aurelia	15,16	klein geaderd witje	16
aalscholver	18	gehoorde klaverzuring	13	kleine glazenmaker	15,16
aardhommelkoningin	15	gekweekte koolsoorten	15	kleine leeuwentand	14
aasvliegen	15	gele composiet	14	kleine vos	15,16
adderwortel	4	gele helmblom	13	koninginnenkruid	15
akkerandoorn	6,7,8	gestreepte leeuwenbek	14	korrelganzevoet	8
akkerereprijs	5,13	gewone berenklaauw	15	kroossoorten	14
akkerklokje	13	gewone brunel	9	kroosvlinderrupsen	26
akkerviooltje	6,9	gewone ereprijs	8	kruisbloemigen	15
anemonen	16,17	gewone ossentong	12	landkaartje	15
anthriscus caucalis	6	gierzwaluw	18	lantaarntje	15
atalanta	15	gladde ereprijs	5	late guldenroede	15
basterdwederik	4	goudzuring	4	libellen	15
beemdooievaarsbek	12	grauwe wilg	13	ligusterhaag	7
beklierde basterdwederik	4	groene kevertjes	15	lijsterbes	16
berenklaauw	25,26	groene sprinkhaan	16	macleya cordata	12
biezenknoppen	12	groene vliegen	15	margriet	18
bijen	16	grote boterbloem	4	meelbes	16
bijenorchis	6	grote brandnetel	15	meerkleurige viooltjes	9
bladroller	15	grote ereprijs	5,13	meidoorn	7
bleekgele droogbloem	5	grote groene sabelsprinkhaan	16	merel	26
bleke basterdwederik	4	grote teunisbloem	4,13	mini-treurwilg	17
blinde bij	15	grote waternavel	26	moerasandijvie	4
bolletjesraket	13	grote windhalm	5	moerasdroogbloem	5
boomblauwtje	15	gulden roede	16	moeraszoutgras	6,10
boomkikker	16	haantjes	15	narcissen	25
boomvalk	18	harig wilgenroosje	15	oeverstekelnoot	5,13
boswilg	13	hazenzegge	12	oeverzegge	12
brede wespenorchis	12	heelblaadje	15	oranje bessen	16
buddleja	17	heggenrank	5	paardenbijter	16
dagpauwoog	15,17	heggenwikke	13	padderus	4
damastbloem	13	heksenmelk	5	pony's	18
dodaars	22	hemelsleutel	15	puntkroos	12
dotterbloem	4	hertshoornweegbree	5	rapunzelklokje	5
duindoorn	7	honingbij	15	reuzenzwenkgras	4
duizendknoophantjes	15	honingklaver	16	ridderzuring	15
echt bitterkruid	5	houtpantserjuffer	15	rode klaver	15
eendenkroos	26	huiszwaluw	18	rood guichelheil	13
eik	18	icarusblauwtje	15,16	rups	17
els	8,15	iris	25	ruwe smele	12
elzenhaantjes	15	juffers	15	sabelsprinkhanen	16
fijne kervel	6,7	katwilg	13	schedefonteinkruid	12
fluitenkruid	6	kikkers	11	schietwilg	13
fucsia's	16	kikkervisjes	26	schijngrassen	12
gedoornnd hoornblad	14	klaversoorten	15	serpyllifolia	8



slangenkruid	4	tulpen	25	wielewaal	26
smalle waterpest	14	veenwortel	15	wilde cichorei	5
solitaire bijen	15	verbena bonariensis	16	wintertaling	22
sorbus thuringiensis fastigiata	16	veronica	8	witgatjes	22
sperwer	16	veronica serpyllifolia	8	witje	15,16
stachys arvensis	7	viola arvensis	9	zandkool	16
stijve klaverzuring	8,13	viooltje	9	zilte greppelrus	4
stijve waterranonkel	12	vleermuis	11	zilverreiger	22
struikklimop	15	vlier	7	zomermargrietten	16
struiksprinkhaan	16	vlinderplant	16	zoutgrasfamilie	10
surinaamse waternavel	26	vlinderstruik	15,17	zulte of zee-aster	4
tengere rus	4	volucella zonaria	16	zuringhaantjes	15
tijm	9	voorjaarszonnebloem	12	zwaluwen	18
tijmeprijs	6,8,9	waternavel	26	zwart tandzaad	13
triglochin palustris	10	wesp	16	zweefvlieg	15,16

## 19 NAMEN

IK WIL OOK LID WORDEN

Bestuur  
Ies Voogd, voorzitter (3213152)  
Els Prins, natuurhistorisch secretaris  
(5931749)  
Tilly Kester, plantenwerkgroep (3412605)  
Hans Bieze, penningmeester (3421351)

*Lidmaatschap: fl 50,- per jaar, inclusief  
abonnement op Natura.*

REDACTIE KWARTAALBERICHT  
Johan Vos (0182 524726)  
Taeke M. de Jong (3516599)  
Marsmanhove 2  
2726 CM Zoetermeer

Ondergetekende,

.....Naam

.....Adres

.....postcode

.....telefoon

Kopij kan bij beide worden ingeleverd op floppy (platte DOS-tekst of WP 5.1 of Word).

0 geeft zich op als lid van de KNNV-Zoetermeer

Inleverdatum januari-nummer: dinsdag 27 december. Geschreven of getypte tekst een maand vóór deze datum inleveren.

0 wil graag nader geïnformeerd worden over de KNNV

Denk aan de rubriek in het kwartaalblad:

Dit formulier kunt U inleveren bij of toezenden aan:

**Gezien in Zoetermeer!**

Ies Voogd  
Berglaan 96  
2716 EE Zoetermeer

of aan:

Afbeeldingen zonder bronvermelding zijn met licentie voor dit blad afkomstig uit Prisma Plantengids en Prisma Dierengids, beide van A. Kelle/H. Sturm.

Annet de Jong  
Gaffelaarkade 2  
2725 CD Zoetermeer